

บทที่ 8

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสถานภาพและรูปแบบสวัสดิการชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย 2) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่เสริมหนุนและเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายสวัสดิการชุมชน โดยดำเนินการในพื้นที่ตำบลเขารวก อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ในชุมชนชนบทที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดสวัสดิการที่บริหารจัดการ โดยประชาชนในตำบล และมีกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบลเขารวกที่มีสมาชิกครอบคลุม 6 หมู่บ้าน ดังนี้ คือ หมู่ 1 บ้านวังทอง หมู่ 2 บ้านเขารวก หมู่ 3 บ้านเขารวกน้อย หมู่ 4 บ้านคลองมะนาว หมู่ 5 บ้านวังเงิน และ หมู่ 6 บ้านเขารวกสามัคคี โดยมีประชากรเป้าหมาย คือ คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลเขารวก อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 6 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมี 4 ระยะคือ ระยะเตรียมการ ระยะศึกษาสถานการณ์และกำหนดรูปแบบระยะปฏิบัติการ และระยะสรุป ประเมินผลและทำรายงาน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การประชุม จัดเวทีสัมมนา การระดมสมอง และการสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา การจำแนกประเภท จัดหมวดหมู่ข้อมูล นำมาเปรียบเทียบหาประเด็นร่วมประเด็นต่าง และความสัมพันธ์ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษารูปได้ ดังนี้

1.1 สถานภาพและรูปแบบสวัสดิการชุมชน พบว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกมีที่มาจากการรวมตัวกันของผู้นำชุมชนซึ่งส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขารวก ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง หลังจากรับการสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนและสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดลพบุรี ในการศึกษาดูงานและเรียนรู้แนวคิดสวัสดิการชุมชน ทำให้มีการนำแนวคิดที่ได้ไปศึกษาดูงานมาปรับใช้ในพื้นที่ โดยเบื้องต้นได้ข้อสรุปร่วมกันว่า การจัดสวัสดิการชุมชนสำหรับตำบลเขารวกเป็น ความพยายามที่จะสร้างหลักประกันในการดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพากันและกันของคนในตำบล ซึ่งเปลี่ยนจากการเป็นผู้รอรับความช่วยเหลือด้านสวัสดิการจากภาครัฐมาสู่การเป็นผู้ร่วมให้ของคนในชุมชนตำบลเขารวก โดยมีรูปแบบกิจกรรมบนฐานแนวคิด กองบุญวันละบาท โดยเรียกเงินสมทบกองทุน

สวัสดิการฯ จากสมาชิกว่า “เงินบริจาค” ซึ่งสมาชิกบริจาคให้กองทุนฯ วันละบาท หรือ ปีละ 365 บาท เพื่อสะสมเป็น “กองมรดก” ที่ชุมชนร่วมกันจัดการเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต อยู่ดีมีสุขทั้งวันนี้และวันหน้าและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สำหรับรูปแบบการ ก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก เกิดขึ้นจากการระดมทุนจากสมาชิก ซึ่งแบ่งเป็นผู้สมัครใจ บริจาคเพื่อเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนและผู้เป็นสมาชิกธนาคารหมู่บ้านที่ถูกเงื่อนไขบังคับ เมื่อผู้สมัครต้องเข้าเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก นอกจากนี้มีเงินสมทบจากสถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชนเมื่อเริ่มก่อตั้ง และองค์การบริหารส่วนตำบลเขารวก

ตั้งแต่ก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกจนถึงปัจจุบัน กองทุนฯ มีสมาชิกทั้งสิ้น 382 คน ครอบคลุมทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ในตำบลเขารวก โดยจำนวนสมาชิกมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดัง ใน ปี พ.ศ.2551 เพิ่มขึ้น 61 คน และ พ.ศ. 2552 เพิ่มขึ้น 98 คน โดยมีผู้ที่เสียชีวิตระหว่างเป็นสมาชิก กองทุนฯ ทั้งสิ้น 13 คน และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ไม่พบว่า มีการไม่ต่ออายุการเป็นสมาชิก สำหรับช่วง อายุของสมาชิกกองทุนฯ ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี รองลงมา คือ 61 ปีขึ้นไป และ 21 – 40 ปี โดยพบว่า สมาชิกช่วงอายุ 0 – 20 ปี นั้นมีน้อยที่สุด ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงการก่อตั้งในปี 2550 สมาชิกส่วนใหญ่มีอายุ 61 ปี ขึ้นไป รองลงมาคือ 41 – 60 ปี

ด้านการจัดสวัสดิการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก มีการเปลี่ยนแปลงจากเริ่มก่อตั้ง ในปี 2550 ที่ให้ความสำคัญกับการดูแลยามเสียชีวิต เจ็บป่วย และคลอดบุตร ต่อมาในต้นปี 2551 ได้มีการดูแลสวัสดิการยามเจ็บป่วยและคลอดบุตรเพิ่มเติม มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีก 2 ครั้ง โดยใน ปลายปี 2551 มีการเพิ่มระเบียบการจัดสวัสดิการสำหรับสมาชิกที่ไม่เคยรับสวัสดิการยามเสียชีวิต เจ็บป่วย และคลอดบุตร รวมทั้งขยายกลุ่มเป้าหมายไปสู่เยาวชนมากขึ้น โดยปัจจุบันมีการดูแลสมาชิก ครอบคลุมทั้งยามคลอดบุตร เรียนหนังสือ เจ็บป่วย แข็งแรง และเสียชีวิต และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึง ปัจจุบัน มีการจ่ายสวัสดิการให้สมาชิกยามคลอดบุตร 16 ราย ยามเจ็บป่วย 169 ราย และเสียชีวิต 13 ราย รวมเป็นจำนวนเงิน 149,740 บาท

ทั้งนี้กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกได้มีการประสานงานและได้รับการสนับสนุนจาก องค์กรชุมชน องค์กร หน่วยงานต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง เช่น ธนาคารชุมชนตำบลเขารวก องค์การบริหารส่วนตำบลเขารวก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ จ.ลพบุรี สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8 และศูนย์พัฒนาสังคมและสวัสดิการหน่วย ที่ 50 โดยได้รับการสนับสนุนทั้งที่เป็นเงินสมทบกองทุนสวัสดิการฯ สถานที่ สิ่งของ ข้อมูลข่าวสาร และการสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับคณะกรรมการกองทุนฯ สมาชิก และชาวบ้าน ทั่วไป

1.2 แนวทางพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการ ประชุมร่วมกันระหว่าง กรรมการกองทุนสวัสดิการฯ นักวิจัยชาวบ้าน นักวิจัยจาก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.) และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8 (สสว.8) โดยนำข้อมูลที่ได้จากกรรมการและสมาชิก ในส่วนที่เกี่ยวกับความคาดหวังของชุมชนและแนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก มาพิจารณาประกอบกับผลวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกที่ผ่านมา จึงได้มีการกำหนดแนวทางและแผนปฏิบัติการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกใน 5 ด้าน คือ การบริหารจัดการกองทุน การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การพัฒนาผู้นำและสมาชิก การจัดการทุน และการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) *การพัฒนาด้านการบริหารจัดการกองทุน* สวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ได้แก่ การศึกษาจากกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ประสบความสำเร็จ การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน การสัมมนาเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและหาแนวทางพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนเขารวก และการทบทวนและจัดระบบข้อมูลกองทุนฯ 2) *การพัฒนาผู้นำและสมาชิก* กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก มี 2 กิจกรรม คือ การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้นำและสมาชิก และการเรียนรู้การทำงานวิจัยในฐานะนักวิจัยชาวบ้านในโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ 3) *การรณรงค์และประชาสัมพันธ์* เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนฯ ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้ การจัดทำเอกสารเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนฯ และการจัดนิทรรศการเผยแพร่ 4) *การพัฒนาจัดการทุน* มีกิจกรรมดังนี้ คือ การระดมทุนเพิ่มจากภายในตำบลด้วยการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจและความมั่นใจเกี่ยวกับกองทุนฯ ให้กับสมาชิกและชาวบ้านทั่วไปในตำบล เพื่อรักษาจำนวนสมาชิกเดิมและหาสมาชิกใหม่เพิ่ม การสร้างเงื่อนไขให้เกิดการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสำรวจ รวบรวม และจัดระบบข้อมูลที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการทุนในระยะยาว และ 5) *การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้* ประกอบด้วย การทบทวน รวบรวม และจัดระบบข้อมูลการดำเนินงานที่ผ่านมาของกองทุนฯ การพัฒนากรรมการและสมาชิก การจัดทำเอกสารเผยแพร่ รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ในตำบลและใกล้เคียง การจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนภายในตำบลและใกล้เคียง และจัดเวทีเสนอผลการวิจัยชาวบ้าน โครงการแนวทางพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อพิจารณาถึงแนวทางพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชน จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ปัจจุบันหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลเขารวก มีกลุ่ม องค์กรชุมชนต่างๆ ที่ดำเนินการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่มหรือสมาชิกชุมชนนั้นๆ โดยส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือเด็กแรกเกิด ผู้พิการ และ ผู้สูงอายุ รองลงมาเป็นการช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ทุนการศึกษา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือด้านการเงินมากที่สุด ซึ่งแหล่งที่มาของสวัสดิการมาจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก และองค์การบริหารส่วนตำบลเขารวก และบางส่วนโดยเฉพาะด้านการศึกษาได้จากกองทุนหมู่บ้าน แต่เนื่องจากที่ผ่านมายังไม่มีการปรึกษา

ร่วมกันระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆในชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางการจัดสวัสดิการชุมชนร่วมกัน ประกอบกับไม่มีการรวบรวม และจัดทำข้อมูลเป็นระบบเพื่อนำมาพิจารณาประกอบที่ชัดเจน ทำให้การสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการด้วยการนำผลกำไรจากองค์กรการเงินต่างๆในชุมชน มาสมทบรวมกันเพื่อจัดสวัสดิการชุมชน ยังไม่เป็นรูปธรรมหรือถูกนำมาพิจารณา แต่กระนั้นก็ตามได้มีความพยายามที่จะพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกในด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดสวัสดิการชุมชนระดับตำบล เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำรองในการขยายกองทุนสวัสดิการชุมชนให้กับตำบลใกล้เคียง การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ จึงได้มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก ในการดำเนินการพัฒนาเป็นศูนย์กลางเครือข่ายเรียนรู้ด้านสวัสดิการชุมชนระดับตำบลแก่พื้นที่ใกล้เคียง โดยมีกระบวนการสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น

1.3 ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

1) ด้านความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อนและหลังดำเนินการตามแผนการพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดสวัสดิการก่อนและหลังการวิจัยเพิ่มขึ้นในทุกประเด็น โดยเฉพาะด้าน ความซื่อสัตย์โปร่งใสของคณะกรรมการบริหาร ความสะดวกในการได้รับบริการสวัสดิการชุมชน ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดสวัสดิการชุมชน ในด้านสวัสดิการเจ็บป่วย รวมทั้งความพึงพอใจในด้านอื่นๆ ได้แก่ ความเชื่อมั่นต่อกองทุนสวัสดิการชุมชน และความพึงพอใจโดยรวมต่อการจัดสวัสดิการชุมชนที่ผ่านมา

2) รายละเอียดของผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการวิจัย ซึ่งได้จากการสนทนากลุ่มย่อยกับคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน และนักวิจัยท้องถิ่นกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกได้แก่ การมีความรู้ความเข้าใจกองทุนฯ มากขึ้น ได้แนวคิดและดำเนินการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ได้รับบริการที่ดีขึ้น เพราะมีความชัดเจนในข้อมูลต่างๆ มากขึ้น มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันมากขึ้น ได้เสริมสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือกัน เสริมสร้างความสามัคคี และส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานสวัสดิการชุมชนมากขึ้น

(2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก ได้แก่ ได้รับรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประสานงานและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ มากขึ้น มีฐานข้อมูลสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก มีข้อมูลกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกที่รวบรวมไว้เป็นระบบ มีความเข้าใจร่วมกันในเรื่องระเบียบกองทุนและการทำงานที่ผ่านมา สาเหตุต่างๆ ที่ชาวบ้านไม่มั่นใจในกองทุนฯ สาเหตุที่ไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิก ได้แนวทางพัฒนากองทุนฯที่เกิดจาก

การระดมความคิดร่วมกันของกรรมการและสมาชิก มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทั่วไปทั้งในตำบล เขารวกและใกล้เคียงให้รู้จักกองทุนฯ มากขึ้น มีระเบียบข้อบังคับเผยแพร่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน ขึ้น สร้างความมั่นใจในการดำเนินงานกองทุนฯ มากขึ้น มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เกิดการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในตำบลเขารวก ว่า การดูแลด้านสวัสดิการชุมชนเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบล และเกิดเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชนในระดับอำเภอ

(3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักวิจัยท้องถิ่น พบว่า ส่วนใหญ่สะท้อนว่า ได้ เรียนรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น การสำรวจและการใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลสวัสดิการ การถอดบทเรียน การวิจัย ท้องถิ่น และการทำงานเป็นกลุ่ม ได้เรียนรู้มีความเข้าใจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการชุมชนมากขึ้น เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก ได้รู้จักกลุ่ม องค์กรชุมชนทั้งในและนอก ตำบลเขารวก รวมทั้งหน่วยงาน องค์กรต่างๆ รวมทั้งมีการสะท้อนว่า มีการพัฒนาทักษะมากขึ้น เช่น กล้าแสดงออก กล้าพูด การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

(4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น เพราะมี ความสามัคคีของคนในชุมชนที่มีใจและให้ความสนใจกับการทำกิจกรรมช่วยเหลือกัน เกิดการยกระดับ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เป็นสังคมคุณธรรม เกิดการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมทำ กิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและคนนอกชุมชน เป็น ตัวอย่างให้ชุมชน ตำบลใกล้เคียงในด้านกองทุนสวัสดิการชุมชน เกิดการช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกันมาก ขึ้น ได้เรียนรู้การทำหน้าที่และการใช้สิทธิตามข้อตกลงร่วมกัน

1.4 การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
จากการสนทนากลุ่มย่อยร่วมกันระหว่าง นักวิจัยชาวบ้าน คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ชุมชนตำบลเขารวก เพื่อวิเคราะห์การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกที่ผ่านมากับแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า หลายประเด็นเป็นสิ่งที่กองทุนสวัสดิการฯ ได้ดำเนินงานมาตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และบางประเด็นที่การดำเนินการพัฒนาใน โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนา เครือข่ายสวัสดิการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนในการสนับสนุนหรือสร้างเงื่อนงำที่ เอื้อให้กองทุนฯ สามารถดำเนินตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) **ด้านความพอประมาณ** กองทุนรู้จักจัดสวัสดิการตามศักยภาพของกองทุนฯ และสมาชิก เช่น ระเบียบการจ่ายสวัสดิการ ไม่น้อยไม่มากเกินไป ไม่เกินฐานของกองทุนที่มี ยึดหลักในการดำรงชีวิต อย่างพอดี ให้รู้จักประหยัด เป็นอยู่อย่างเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ส่งเสริมให้รู้จักและจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อกำหนดค่าใช้จ่ายในครอบครัวด้วยความพอประมาณ

2) **ด้านความมีเหตุมีผล** พบว่า มีการทำงานด้วยเหตุด้วยผล ด้วยสติปัญญา เพื่อ ปรับปรุงพัฒนาบริหารจัดการและจัดสวัสดิการที่เหมาะสม เช่น ได้เรียนรู้การสำรวจ การจัดทำ และการ

นำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนากองทุนฯ และมีฐานข้อมูลและข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกและการจ่ายสวัสดิการที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางการจัดการทุน และการระดมทุนภายในท้องถิ่นตำบลเขารวกเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับกองทุนฯ และมีการช่วยเหลือดูแลกันตามศักยภาพ

3) **ด้านการมีภูมิคุ้มกัน** โดยเฉพาะการส่งเสริมให้คนในชุมชนเป็นสมาชิกกองทุนฯ เพื่อบริจาคช่วยเหลือดูแลกัน และทำให้กองทุนมีความมั่นคงมากขึ้น โดยโครงการวิจัยฯ ครั้งนี้ ทำให้มีการทบทวน รวบรวม และจัดทำสื่อเผยแพร่ เช่น แผ่นพับ ป้ายนิทรรศการ และมีการประชุมระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกบ่อยครั้งและเป็นกิจจะลักษณะมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้แลกเปลี่ยน รับรู้ ทำความเข้าใจ สถานการณ์หรือปัญหา ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการประชุมร่วมกันเพียงปีละครั้งระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก ขณะที่ระหว่างคณะกรรมการไม่มีการกำหนดเวลาและวาระประชุมที่ชัดเจนพร้อมกัน แต่จะเป็นการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการตามโอกาสประชุมหมู่บ้าน หรือ อบรม. แทน

4) **ด้านคุณธรรม** พบว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการมีส่วนสำคัญส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในหลักการของกองทุนฯ ร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนฯ รวมทั้งคนทั่วไปมากขึ้นกว่าเดิม เพราะก่อนที่จะมีโครงการวิจัยฯ ขาดช่องทาง บุคลากร และสื่อ ในการสื่อสารที่เป็นระบบและชัดเจน โดยเฉพาะหลักการที่ว่าเป็นการร่วมกันบริจาคเพื่อดูแลช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันของคนในตำบล ไม่ใช่เพียงหวังได้ประโยชน์จากสวัสดิการที่จะได้รับเท่านั้น

5) **ด้านความรู้** ดังที่พบว่า กรรมการและสมาชิกมีความรู้เพิ่มขึ้นจากการพูดคุยของกรรมการ จากการศึกษาดูงาน จากกรวิจัย และทำให้เกิดการสรุปบทเรียน สรุปงานร่วมกัน และเป็นระบบต่อเนื่องและชัดเจนมากขึ้น และมีการสื่อสารข้อมูลให้กับสมาชิกให้รับรู้เกี่ยวกับหลักการประโยชน์ของกองทุน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการยอมรับของสมาชิก รวมทั้งทำให้มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชนในระดับอำเภอลำสนธิ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกกับผู้นำองค์กรชุมชนในตำบลเขารวก ตำบลลำสนธิ ตำบลหนองรี ตำบลเขาน้อย ตำบลกุดตาเพชร และตำบลทรัพย์สมบูรณ์

1.5 ปัจจัยภายในและภายนอกที่เสริมหนุนและเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของเครือข่ายสวัสดิการชุมชน กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้ 1) ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง พบว่าเกี่ยวข้องกับปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ คณะกรรมการ การบริหารจัดการ และรูปแบบการจัดสวัสดิการกองทุนฯ 2) ปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ คณะกรรมการ สมาชิก และการบริหารจัดการ สำหรับ 3) ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสสนับสนุนการดำเนินงาน พบว่า เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ดังนี้ การสนับสนุนทรัพยากรที่มีความหลากหลาย เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นโยบายของภาครัฐ และการเห็นความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชน

4) ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ต่อสวัสดิการชุมชน ลักษณะทั่วไปของสมาชิก เช่น การประกอบอาชีพ และการสนับสนุนในพื้นที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

2. อภิปรายผลการวิจัย

โครงการแนวทางพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งนี้ เป็นแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนการพัฒนากระบวนทัศน์สวัสดิการชุมชนในพื้นที่นำร่อง โดยเฉพาะในอำเภอลำสนธิ ซึ่งมีหลายกองทุนที่ถือว่าเป็นน้องใหม่ก่อตั้งได้ไม่นาน และที่มีความสนใจที่จะเริ่มดำเนินการอยู่แล้ว โดยใช้กระบวนการวิจัยส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการจัดระบบข้อมูล รวมทั้งมีการจัดการความรู้ ด้วยการทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา มีการบันทึก และพัฒนาออกมาในรูปแบบสื่อต่างๆ เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิกเก่า และเผยแพร่สู่ชุมชนเพื่อเปิดรับสมาชิกใหม่ รวมทั้งมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกรรมการและสมาชิก ตลอดจนผู้นำชุมชนในพื้นที่ หมู่บ้าน ตำบลใกล้เคียง เพื่อวางแนวทางในการพัฒนาความมั่นคงให้กับกองทุน เช่น การจัดสัมมนา เพื่อเปิดโอกาสให้กรรมการและสมาชิกได้มาพูดคุยร่วมกัน รวมทั้งสร้างเครือข่ายกับผู้นำชุมชนในตำบลใกล้เคียง และกับกองทุนที่มีประสบการณ์ดำเนินงานมาก่อน เพื่อถอดบทเรียนและสร้างองค์ความรู้สำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชนระดับตำบล และเป็นบทเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในตำบลเขารวกและที่มีความสนใจการจัดสวัสดิการชุมชน

ข้อค้นพบสำคัญประการหนึ่ง คือ รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนระดับตำบลของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกที่เข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า มีเงื่อนไขสำคัญ คือ การสนับสนุนจากองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระยะก่อนก่อตั้ง ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้การก่อตั้งสวัสดิการชุมชน โดยการประสานให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชน ทั้งผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข มีโอกาสร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงานเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนร่วมกันจากองค์กรชุมชนที่ประสบความสำเร็จ กระทั่งเกิดความเข้าใจหลักการและแนวคิดสวัสดิการชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน ที่เอื้อต่อการนำมาสู่การตัดสินใจร่วมในการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบลขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับที่ฉลิณี ดันฐุนิตย์ (อ้างถึงใน สมพันธ์ เตชะอธิก 2540 : 3) ที่ว่า การมีอุดมการณ์ร่วม และการตัดสินใจร่วมเป็นเงื่อนไขสำคัญของการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าว ระบบสวัสดิการชุมชนเป็นที่ยอมรับและแพร่หลายโดยทั่วไป ที่ว่าสวัสดิการชุมชนเป็นเรื่องของการช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ประกอบกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ที่ไม่ไปศึกษาดูงานในครั้งแรกนั้น มีประสบการณ์ทำงานกับทั้งสองหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีบทเรียนเกี่ยวกับการ

บริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนไว้ศึกษาในช่วงระยะก่อตั้ง เช่นที่ กรรมการกองทุนฯหลายคนสะท้อนไว้ ทำให้มีแนวทางในการกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่คณะกรรมการ กฎ ระเบียบกองทุน กิจกรรม รูปแบบ และช่องทางการประสานงานและรับการสนับสนุนจากภายนอก มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับในพื้นที่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน เช่นที่ สีลาภรณ์ นาคทรพรพ เสนอไว้ (อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล 2540: 239 – 258)

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก มีรูปแบบการจัดสวัสดิการโดยชุมชนซึ่งสอดคล้องกับที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) (2546) ได้สรุปรูปแบบสำคัญของการจัดสวัสดิการโดยชุมชนในลักษณะดังกล่าวไว้ว่า องค์การการเงินชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน โดยชุมชนมีการออมเงินร่วมกัน และมีเป้าหมายเพื่อสร้างสวัสดิการชุมชน โดยเฉพาะ ซึ่ง “เงิน เป็น เครื่องมือ เป้าหมาย คือ สวัสดิการ” ด้วยการตั้งกองทุนวันละบาท ดังคำกล่าวที่ประกาศเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลเขารวก ซึ่งมีใจความสำคัญว่า “วันนี้มาชวนพี่น้องพูดคุยเรื่องการทำบุญร่วมกันทำบุญเพื่อ ตน เพื่อ ครอบครัว เพื่อ ลูก หลาน เหลน เพื่อน พี่น้อง ของเราในชุมชน... โดยใช้เงินวันละ 1 บาท เป็นเครื่องมือ....มุ่งสู่สังคมคุณธรรม สังคมจริยธรรม สังคมธรรมาภิบาล”

การที่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกให้ความสำคัญกับการระดมทุนจากสมาชิกในชุมชนระดับตำบลเมื่อครั้งก่อตั้ง โดยเรียกการระดมทุนว่าเป็น “การบริจาค” ซึ่งช่วยในการต่อยอดฐานคิดสำคัญที่ว่า เป็นการสมทบเงินเพื่อแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือกันทั้งในยาม เกิด เจ็บ แก่ ตาย ของคนในตำบล ประกอบกับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งที่เป็นเงินสมทบกองทุนฯ บุคลากร และสถานที่ ส่วนเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างหลักประกันให้กับกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบล เนื่องจากคำว่า “บริจาค” จึงเป็นส่วนที่จะช่วยในการสร้างเงื่อนไขไม่ให้สมาชิกมีความคาดหวังกับการจ่ายสวัสดิการมากจนเกินไป เพราะการบริจาคมิใช่ของการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน และช่วยเสริมสร้างค่านิยมในการเอื้อเฟื้อ พึงพากันของคนในชุมชน ซึ่งตำบลเขารวกไม่ใช่ชุมชนเก่าแก่ที่ผู้คนอาศัยร่วมกันมานานที่จะทำให้สามารถนำฐานวัฒนธรรมหรือค่านิยมดั้งเดิมมาต่อยอดในการสร้างค่านิยมของการเอื้ออาทรช่วยเหลือกัน แต่เป็นชุมชนใหม่ที่ประกอบด้วยสมาชิกครัวเรือนที่อพยพมาจากหลายที่ เช่น ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี สระบุรี นครราชสีมา เป็นต้น ดังนั้นการที่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกตั้งขึ้นใหม่และได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 หมู่บ้านในตำบลเขารวก จึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการประสานงานระดับตำบลและสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกกองทุนฯ และประชาชนในตำบลที่สนใจและเข้าใจหลักการแนวคิดสวัสดิการชุมชน คล่องตัวในการดำเนินการ และผลักดันสู่แผนพัฒนาตำบล

จากเงื่อนไขด้านการมีเป้าหมายร่วมเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน คณะกรรมการกองทุนฯ และรูปแบบการก่อตั้งกองทุนข้างต้น ทำให้การสร้างระบบสวัสดิการชุมชนเป็นระดับตำบลเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม เข้มแข็งเป็นที่ยอมรับจากประชาชนในชุมชน และองค์กร หน่วยงานภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เสริมหนุนการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายเรียนรู้ด้านสวัสดิการชุมชนระดับตำบลที่คณะกรรมการกองทุนฯ กำหนดแนวทางและดำเนินการเบื้องต้นในการวิจัยครั้งนี้

การส่งเสริมให้เห็นเกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก ตลอดจนกับกลุ่มองค์กรภายนอกชุมชน จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะเอื้อให้เกิดการจัดสวัสดิการ โดยชุมชนเพื่อชุมชนที่มั่นคงเข้มแข็ง โดยการจัดให้มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ สมาชิกกองทุน ทั้งด้านกระบวนการสำรวจ วิเคราะห์ฐานข้อมูลสวัสดิการชุมชน การทบทวนและสรุปบทเรียนการดำเนินงานที่ผ่านมา การกำหนดแนวทางและดำเนินการพัฒนากองทุนฯ ร่วมกัน ทำให้ชุมชนตำบลเขารวกมีข้อมูลและเห็นความสำคัญของการนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจในการดำเนินการจัดสวัสดิการอย่างมีเหตุมีผล มีความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการอย่างพอประมาณเพราะมีความเข้าใจในหลักการและเป้าหมายของสวัสดิการชุมชนร่วมกันอย่างชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งมีภูมิคุ้มกันที่ดี อันเนื่องมาจากมีองค์กรชุมชนที่เห็นความสำคัญของการปลูกฝังและกระตุ้นให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในตำบลที่จะช่วยเหลือกัน โดยคณะกรรมการและสมาชิกเห็นความสำคัญและได้รับการอบรมด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกร่วมกัน ทั้งยังได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่ม องค์กรชุมชนที่ทำงานด้านสวัสดิการชุมชน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนปัญหา ข้อจำกัด ตลอดจนแนวทางการแก้ไขและพัฒนาการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชน ไปพร้อมกับการเป็นแรงผลักดันให้เกิดแนวความคิดในการประสานกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือไปจากการเป็นเครือข่ายเรียนรู้ ไปสู่เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับตำบล ระดับอำเภอ ซึ่งยังอยู่ในระยะการศึกษาความเป็นไปได้และรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

3.1 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาสวัสดิการชุมชน สรุปได้ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะต่อสมาชิก เน้นการให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนฯ

2) ข้อเสนอแนะต่อกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวก ได้แก่ ด้านการพัฒนากองทุน เน้นการเสริมสร้างความมั่นคงของกองทุนฯ การเพิ่มสมาชิก การขยายเครือข่าย ด้านพัฒนาสมาชิก เน้นการสร้างจิตสำนึก ประชาสัมพันธ์ ด้านการบริหาร เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารของคณะกรรมการให้เข้มแข็ง มีการสรุปบทเรียนการทำงาน และเน้นการมีส่วนร่วม การพัฒนาด้านการ

ให้บริการให้ทั่วถึงรวดเร็ว การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ เน้นสร้างความเข้าใจและเผยแพร่แนวคิดหลักการ

3) ข้อเสนอแนะต่อชุมชน เน้นข้อเสนอแนะต่อผู้นำชุมชน และกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมสวัสดิการชุมชนร่วมกัน

4) ข้อเสนอแนะต่อเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอและจังหวัด เน้นการร่วมกันกำหนดแนวทางสวัสดิการชุมชน การสร้างความมั่นคงของกองทุนด้วยรูปแบบสวัสดิการ 3 ขา ที่เป็นการสมทบระหว่าง ชาวบ้านสมทบกองทุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรัฐบาล และการให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนด้อยโอกาส

5) ข้อเสนอแนะต่อภาคี ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณและการเรียนรู้ร่วมกันโดยองค์การบริหารส่วนตำบล และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เน้นการส่งเสริมสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสาร งบประมาณ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชน

3.2.1 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเครือข่ายระดับหมู่บ้าน มี 2 รูปแบบสำคัญ คือ การตั้งองค์กรสวัสดิการชุมชนขึ้นมาใหม่ หรือการประสานเป็นเครือข่ายระหว่างกลุ่ม กองทุนต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เป็นเครือข่ายขององค์กรระดับหมู่บ้าน โดยมีแนวทางสำคัญ คือ

1) เสริมสร้างแรงจูงใจด้วยการจัดศึกษาดูงาน การอบรม การสัมมนาในกลุ่ม องค์กรชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินเครือข่ายสวัสดิการชุมชน ควรสนับสนุนให้ผู้แทนร่วมเรียนรู้ที่ เป็นผู้ปกครองท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ ตลอดจนคณะกรรมการและสมาชิกในหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเอื้อต่อการกำหนดแนวทางการสนับสนุนในระดับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

2) จัดเวทีชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจ และค้นหาและพัฒนาผู้แทนระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อนเครือข่ายสวัสดิการชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความหมาย คุณค่าของสวัสดิการชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในมิติของการพึ่งพาช่วยเหลือกัน เป็นการให้อย่างมีคุณค่า และรับอย่างมีศักดิ์ศรี และเน้นวิถีชีวิตท้องถิ่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3) ดำเนินการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลสถานภาพกลุ่ม องค์กรต่างๆในชุมชนและที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการชุมชน โดยประชาชนในชุมชน เพื่อประกอบการวางแนวทางการพัฒนาเครือข่าย โดยการสนับสนุนจากนักวิชาการ องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในด้านทักษะ เทคนิค วิธีการในการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูล

4) รวบรวมฐานข้อมูลอื่นมา พิจารณาประกอบฐานข้อมูลสวัสดิการชุมชน เพื่อช่วยในการพิจารณากำหนดจำนวนของบุคคลประเภทต่างๆ ที่จะได้รับสวัสดิการในระยะยาวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานข้อมูลด้านประชากร สาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม ดังนี้

(1) ข้อมูลด้านประชากร ได้แก่ ข้อมูลจำนวนประชากร อายุ เพศ อัตราการเกิด อัตราการตาย การเปลี่ยนแปลงของประชากรเป็นตัวบ่งบอกจำนวนผู้ที่รับสวัสดิการ ได้แก่ เด็กเกิดใหม่ มารดาหลังคลอด ครอบครัวผู้เสียชีวิต คนชรา

(2) ข้อมูลด้านสาธารณสุข ได้แก่ อัตราการเจ็บป่วย เสียชีวิตจากโรค อุบัติเหตุ อัตรากันพิการ เป็นข้อมูลในการคาดคะเนผู้ที่รับสวัสดิการในเรื่อง การเจ็บป่วย เสียชีวิต และคนพิการ

(3) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ รายจ่าย การถือครองที่ดิน เป็นข้อมูลในการกำหนดเกณฑ์ เงื่อนไข การให้สวัสดิการ ในเรื่อง คนยากจน คนไม่มีที่ดินทำกิน ทุนการศึกษา

(4) ข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัว กลุ่ม องค์กร สถานภาพบุคคล เป็นข้อมูลกำหนดเกณฑ์ เงื่อนไขการให้สวัสดิการ ในเรื่อง หญิงหม้าย ผู้ที่ไม่มีคนดูแล สมาชิกกลุ่มองค์กร

5) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนจากกรณีที่ประสบความสำเร็จและที่ประสบปัญหาอุปสรรค เพื่อเป็นข้อมูลนำเสนอในเวทีรับฟังความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการระดับหมู่บ้าน

6) จัดเวทีชุมชนเพื่อรับฟังความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม กองทุนต่างๆ ตลอดจนประชาชนในหมู่บ้าน

7) ดำเนินการตามแนวทางการประสานเครือข่ายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

3.2.2 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการระดับตำบล ในทำนองเดียวกับเครือข่ายระดับหมู่บ้าน การพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนระดับตำบล อาจมี 2 รูปแบบสำคัญ คือ การตั้งองค์กรสวัสดิการชุมชนขึ้นมาใหม่ หรือการประสานเป็นเครือข่ายระหว่างกลุ่ม กองทุนต่างๆ ภายในหมู่บ้าน ตำบลมาเป็นเครือข่ายขององค์กรสวัสดิการชุมชนระดับตำบล โดยมีแนวทางสำคัญ คือ

1) เสริมสร้างแรงจูงใจด้วยการจัดศึกษาดูงาน การอบรม การสัมมนาในกลุ่ม องค์กร ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินเครือข่ายสวัสดิการชุมชน ควรสนับสนุนให้ผู้แทนร่วมเรียนรู้ที่เป็นผู้ปกครองท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ ตลอดจนคณะกรรมการและสมาชิกในหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเอื้อต่อการกำหนดแนวทางการสนับสนุนในระดับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

2) จัดเวทีระดับตำบลเพื่อสร้างความเข้าใจ และค้นหาและพัฒนาผู้แทนระดับตำบล เพื่อพัฒนาเป็นผู้แทนในการดำเนินการขับเคลื่อนเครือข่ายสวัสดิการชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน ในตำบลนั้นๆ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความหมาย คุณค่าของสวัสดิการชุมชน

อย่างต่อเนื่อง ในมิติของการพึ่งพาช่วยเหลือกัน เป็นการให้อย่างมีคุณค่า และรับอย่างมีศักดิ์ศรี และเน้นวิถีชีวิตท้องถิ่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3) ดำเนินการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลสถานภาพกลุ่ม องค์กรต่างๆ และที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการชุมชน ทั้งในระดับหมู่บ้าน ที่อยู่ในตำบลเดียวกัน โดยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ร่วมดำเนินการสำรวจ โดยการสนับสนุนจากนักวิชาการ องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในด้านทักษะ เทคนิค วิธีการในการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูล

4) ให้ความสำคัญกับการสำรวจศึกษาเพื่อทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย สมาชิกในชุมชน ตำบล ทั้งด้านจุดอ่อน จุดแข็ง เพื่อนำมาประกอบการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ แนวทางการสร้างเครือข่าย

5) รวบรวมฐานข้อมูลอื่นมา พิจารณาประกอบฐานข้อมูลสวัสดิการชุมชน เพื่อช่วยในการพิจารณากำหนดปริมาณของบุคคลประเภทต่างๆ ที่จะได้รับสวัสดิการในระยะยาวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานข้อมูลด้านประชากร สาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม ดังเสนอไว้ข้างต้น

6) ถอดบทเรียนและสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาของกลุ่ม องค์กรชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับใช้และสนับสนุนการทำงานของตำบลอื่นๆ และเป็นการสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ ซึ่งดำเนินการโดยภาคประชาชน หรือองค์กรชุมชน

7) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนจากกรณีที่ประสบความสำเร็จและที่ประสบปัญหาอุปสรรค เพื่อเป็นข้อมูลนำเสนอในเวทีรับฟังความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการระดับตำบล

8) จัดเวทีระดับตำบลเพื่อรับฟังความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนระดับตำบล โดยนำข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่กล่าวไว้ในข้อที่ 3) – 6) มาประกอบการพิจารณาร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม กองทุนต่างๆ ตลอดจนประชาชนในตำบล เพื่อร่วมกันตัดสินใจเลือกช่องทางหรือแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่อไป

ทั้งนี้ควรคำนึงถึงสิ่งที่สำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเครือข่ายระดับตำบล ดังนี้ คือ ภูมิหลังที่ต่างกันของแต่ละหมู่บ้านที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย และมีการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนร่วมกันถึงเหตุผลและเป้าหมายในการสร้างเครือข่าย ซึ่งควรพิจารณาควบคู่ไปกับสถานภาพและรูปแบบเครือข่ายสวัสดิการที่จะเกิดขึ้น โดยค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งอาจเป็นเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ การลงทุน การดูแล การรักษา หรืออื่นๆ ซึ่งอาจมีรูปแบบการจัดสวัสดิการที่มากกว่าฐานจากองค์กรการเงิน เช่น ใช้ฐานการผลิตหรือธุรกิจชุมชน ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฐานอุดมการณ์หรือศาสนา หรือระบุดึงการช่วยเหลือผู้ยากลำบากโดยตรง ดังต่อไปนี้

- การประสานโดยพิจารณาที่กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการจัดสวัสดิการจากกลุ่ม องค์กรชุมชนเหล่านั้นเป็นหลัก เช่น การประสานความเข้าใจกับกลุ่ม องค์กรชุมชนต่างๆ ที่มีการ

ดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนอยู่ เดิม เช่น ทุนการศึกษา ที่อยู่อาศัย เบี้ยยังชีพ ผู้ประสบปัญหาต่างๆ เพื่อนำเงินที่ช่วยเหลือเป็นประจำเหล่านั้นมาร่วมบริจาคสมทบของค์กรสวัสดิการชุมชนระดับตำบล เป็นการตั้งต้น และให้บุคคลนั้นร่วมสมทบต่อบางส่วนหรือทั้งหมดตามความพร้อม

- กรณีของกลุ่มคนด้อยโอกาส หากจนในชุมชน มีการชี้แจงกับกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขารวกกับประธานกองทุนหมู่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเสนอให้มีการจัดสรรกำไรที่ให้ความช่วยเหลือคนยากจนแบบให้เปล่า มาเป็นการจ่ายค่าสมาชิกแรกเข้าให้กับกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบลแทน โดยในปีต่อไปกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ จะมีการทำความเข้าใจกับคนด้อยโอกาสเหล่านั้นในการบริจาคสมทบกองทุนในลักษณะที่ยืดหยุ่นตามความสามารถของสมาชิกคนนั้น

- การจัดรูปแบบสวัสดิการ 3 ขา โดยการสมทบระหว่าง ชาวบ้านสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณสมทบ และรัฐบาลร่วมสมทบอีก 1 ส่วน

- การขยายกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของคนในชุมชน นอกเหนือไปจากการเป็นองค์กรการเงิน แต่อาจเป็นสวัสดิการในรูปแบบอื่น เช่น การตั้งโรงสีชุมชน โรงผลิตน้ำดื่ม หรือกลุ่มดูแลสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน

9) ดำเนินการพัฒนาเครือข่ายระดับตำบลที่กำหนดไว้ร่วมกัน ซึ่งควรประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ดังนี้ คือ การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์เครือข่ายให้ชัดเจน กำหนดแผนการดำเนินงานรายปี และระยะยาว (3 หรือ 5 ปีข้างหน้า) กำหนดกฎระเบียบ ข้อตกลงร่วมต่างๆ รวมทั้งแนวทางการสื่อสารกับสมาชิก ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนให้เท่าทันกับสถานการณ์ได้ โดยสมาชิกเครือข่ายมีส่วนร่วมและยอมรับ เพื่อสามารถเป็นพลังในการเกาะเกี่ยวไม่ให้กระแตกภายนอกทำลายความเข้มแข็งของเครือข่ายได้

10) มีการจัดเวทีเสริมสร้างกระบวนการกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันระดับตำบล เพื่อติดตามการดำเนินการ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร บทเรียนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตามความเหมาะสมของโครงสร้าง ขนาดของเครือข่าย และที่ได้ตกลงร่วมกัน หรืออย่างน้อย 2-3 เดือนครั้ง

11) ควรมีการจัดระบบข้อมูล ทบทวนบทเรียน บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อพร้อมที่จะถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย และพร้อมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หรือแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายสวัสดิการชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและศักยภาพของชุมชนนั้นๆ รวมทั้งส่งเสริมให้คนรุ่นหลังมาเรียนรู้การทำงาน เพื่อสืบทอดต่อไป โดยอาจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การถอดบทเรียน การมีส่วนร่วมในเวทีประชุม และการหารือต่างๆ

3.2.3 ข้อเสนอแนะต่อภาคีที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการชุมชน อาจแบ่งตามพัฒนาการของเครือข่ายได้ ดังนี้

1) มีการบูรณาการการขับเคลื่อนเครือข่ายสวัสดิการชุมชน โดยยึดชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง ด้วยการส่งเสริมให้องค์กรสวัสดิการชุมชน โดยอาจมีรูปแบบ 1) การบูรณาการโดยใช้แผนชุมชน แผนเครือข่าย โดยกำหนดให้มีกลไกหรือคณะทำงานที่ร่วมกันกำหนดแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบลให้ชัดเจนและสอดคล้องกัน โดยมีหน่วยงานภาคีเป็นผู้หนุนเสริมกระบวนการดังกล่าว หรือในรูปแบบเครือข่ายเรียนรู้ เช่น จัดเวทีเรียนรู้ร่วมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยยึดตามศักยภาพพื้นที่ องค์กรชุมชน เพื่อสามารถบริหารจัดการ กำหนด กฎ ระเบียบ แนวทางการทำงานที่เหมาะสม เพราะแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างภาคเมืองกับภาคชนบทและค่อยเป็นค่อยไป

2) สนับสนุนการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูล รวมทั้งระบบโครงข่ายฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงข้อมูลของชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานต่างๆ ให้เป็นระบบและสะดวกต่อการเข้าถึง และนำมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานโดยสนับสนุนให้มีการสำรวจศึกษา กลุ่ม องค์กรทั้งภายในชุมชนและที่มาทำงานกับชุมชนในด้านสวัสดิการ และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยอาจสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินการเบื้องต้น หรืองบประมาณในการจัดประชุม การจัดเวทีอบรม การสัมมนา การดูงาน ตลอดจนการจัดการความรู้ของเครือข่าย

4) สนับสนุนให้กลุ่ม องค์กรชุมชน และเครือข่ายสวัสดิการชุมชน ได้ถอดบทเรียนตัวเองอยู่เสมอ โดยเฉพาะประสบการณ์ที่สามารถก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยอาจออกมาในลักษณะที่เป็น เอกสารรูปเล่ม และมีจุดเรียนรู้ต่างๆ เช่น สื่อบุคคล และอุปกรณ์

5) สนับสนุนให้มีการจัดระบบติดตาม เรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาคีต่างๆ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดให้มีการประเมินผล การดำเนินงานด้านสวัสดิการชุมชนแบบมีส่วนร่วม

6) สนับสนุนโดยคำนึงถึงการพัฒนากลไกการทำงานร่วมกันเป็นภาคี เครือข่าย ในการพึ่งพาตนเอง เช่น

- สนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างกองทุนฯ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวน ค้นหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมในท้องถิ่นนั้นๆ

- ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการพัฒนากลไกทำงานเป็นเครือข่าย โดยประชาชนเป็นเจ้าของภาพ ในการมีส่วนร่วมกำหนดแผนงาน โครงการ รวมถึงจัดวางระบบการติดตามและประเมินแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

3.2.4 ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการติดตามผลการวิจัยในพื้นที่เดิมซึ่งอาจเว้นระยะเวลาเป็น 2 ปี หลังสิ้นสุดโครงการวิจัยครั้งแรก เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่น้ำร่องและพื้นที่ใกล้เคียง และอีก 5 ปี ข้างหน้าเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบระยะยาว
- 2) ควรมีการศึกษาถึงกลไกระดับตำบลและอำเภอที่เหมาะสมในการทำงานและการบูรณาการสวัสดิการชุมชนว่าควรมีองค์ประกอบและหน้าที่อย่างไร
- 3) ควรมีการศึกษาถึงการสร้างกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยอาศัยฐานทรัพยากรหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการระดมในรูปแบบเงินว่าจะมีแนวทางอย่างไรเพื่อความมั่นคงระยะยาวของกองทุนสวัสดิการชุมชนต่อไป

